

Stoletá kavárna

Alexandra Náplavová (čestné uznání ve II. kategorii)

Bylo to ještě za první republiky, když mne probralo zacinkání zvonečku nad vstupními dveřmi, kterými vešli svižným krokem dva mladí studenti. Z kapsy jim vykukoval čerstvý vysokoškolský index a na tvářích se zračilo odhodlání dosáhnout během svých studií nejednoho úspěchu. Usadili se u malého stolečku ve výloze, s krásným výhledem na pulzující život na rušnou pražskou třídu. Nelišili se nijak od ostatních mladíků, trávících zde začátek semestru; oba měli čerstvě naškrobené bílé košile vyhrnuté nad lokty, jelikož byl na pozdní září nezvykle teplý den. To jedině měli spolu ti dva společné. Na první pohled byli jinak úplně odlišní - jeden z nich byl vysoký, měl pečlivě upravené černé vlasy a šibalskou jiskru v oku, zatímco druhý byl o hlavu menší blondáček se vzezřením někoho, kdo nezná jedině sprosté slovo. Snad to byla jejich upřímná radost, co mě tehdy zaujala natolik, že jsem se rozhodla přesunout svoji pozornost od dvou gentlemanů diskutujících o nedávném nastolení úřednické vlády k nim.

„Já se tě v tom spěchu ani nestihl zeptat, odkud vlastně jsi!“ zarazil se menší z nich a opustil tak předchozí proud konverzace, který jsem nezaslechla. Hned se mu dostalo odpovědi od druhého mladíka. „Z Plzně. Předpokládám, že ty jsi tu místní, že?“ „Přesně tak. Co tě tedy vlastně přivedlo na obchodní akademii?“ „Chtěl bych se podívat do světa.“ „To já taky! A kam tě to tak táhne nejmíc...?“

Jejich hovor se pak táhl dlouhé chvíle, během nichž se začaly rodit nejen první plány o tom, jak vyrazí do světa, ale i přátelství, založené na pevném základu společných snů. A já spokojeně naslouchala, dokud se po druhé dopité kávě nezvedli.

Nebylo pro mne překvapení, když se o pár dní později objevil jeden z nich - ten z Plzně - znovu. Bodejť bych se mu nezalíbila! Já, mladá a vyhlášená kavárna Republika. Takovou jako já u něj doma určitě nemají. Koneckonců jsem moderním podnikem s mahagonovými stolky a piánem v rohu; na světě sotva tak dlouho jako ten student. Oba počati ještě za monarchie, ale už dětmi republiky. Možná proto jsem si ho po pouhé jedné návštěvě tolik oblíbila a začala k němu pociťovat takové pouto, jaké jen může být mezi němým pozorovatelem a mladíkem. Objednal si kávu s mlékem jako posledně a jeho společníka mu nahradila kniha. Sem tam vytáhl deníček, zapsal si nějakou poznámku a nakonec požádal o účet a nechal náležité spropitné. Tyto tiché návštěvy se postupně staly pravidelné a jejich počet v průběhu následujícího roku dosáhl úctyhodného čísla. Zažili jsme spolu podepsání Mnichovské dohody i obsazení Československa německou armádou. A já si i přes nepříznivé okolnosti přála, aby ke mně chodil i nadále.

Navštěvovat mě nepřestal ani po nešťastném začátku podzimního semestru v devětatřicátém. Tehdy jsem pozorovala, jak na ulici pobíhá mnoho vysokoškoláků; někteří s rozhořčenými výrazy nastupovali do tramvají, jiní se zmateně tázali na cestu, další nervózně zapalovali jednu cigaretu za druhou, kterou si mnohdy neohleduplně típli o moji omítku. I zeď má city, mládenci! Z rádia na baru se místo aktuálního zpravodajství linula nová píseň Jiřího Traxlera a já zoufale chtěla vědět, co se přihodilo. Kéž bych tak mohla promluvit a zeptat se některého z kolemjdoucích! Tu se rozezněl zvoneček a moji dva přátelé zamířili ke svému koutku za vášnivě debaty: „Tak oni už si vyvěsili hákový kříž i u nás na fakultě! Věřil bys tomu?“ zuřivě gestikuloval blondáček, kterého jsem tak rozčileného ještě neviděla. Ihned jsem přestala dávat pozor na dění venku a hltala každé slovo jejich rozpravy, ve které pokračoval můj mladík.

„Že obsadí úřady, je pochopitelné, ale Nusle nám mohli nechat. Vždyť kde se teď bude vyučovat?“ „Zaslechl jsem, že se máme přesunout do nouzového podnájmu u chemiků. Ale budeme tam mít

jenom zlomek komfortu, jaký byl u nás,” odpověděl mu smutně jeho kamarád. Na to můj student zareagoval jen povzdechem: „Tak alespoň nám tu školu nezavřeli.”

Na tuto jeho větu jsem si hořce rozpomněla 17. listopadu téhož roku. Když kavárník večer naladil rádio, začali se z něj ozývat děsivé zprávy o zastřelených studentech, nucených pracích a zavřených školách. A já jenom jsem tiše doufala, že ten můj studentík stihl ujet.

A skutečně! Znovu jsem ho uviděla dřív, než jsem čekala. Bylo to někdy na začátku prosince, venku dul syrový víchř, který mi odtrhával šupinky prasklé fasády a měla jsem jen málo hostů. Nemohla jsem tedy přehlédnout příchod mého studenta, který, jak jsem si hořce uvědomila, už studentem nebyl. V jeho kroku chyběl obvyklý elán a jiskra v oku ztratila na svém jasu. Posadil se za svůj stůl a jen tiše pozoroval ruch venku. Chtěla jsem ho obejmout, zeptat se co se stalo, ale copak má místnost ruce, kterými může poplácat po rameni? Sdílela jsem s ním tedy beze slov jeho zármutek, což brzy narušil kavárník.

„Co si dáte dnes mladej pane? Už jsem se bál, že vás tu dlouho nepotkám.” „Kávu s mlékem, jako obvykle.” pokusil se usmát mladík, ale jeho snaha vyšla naprázdno. Kavárník si přešlápl na místě a bylo na něm poznat, že následující věta mu nečiní nijak velkou radost.

„Kávu bohužel nemáme. Není teď možné ji sehnat, fritzové přes hranice žádnou nepustí. Můžu vám ale nabídnout tu náhražku, co nám místo toho posílají, tu cikorku. Když to toho nalijete hodně mlíka, tak to ujde. S tím už ale taky začíná být problém,” lamentoval, než ho jeho zákazník slušně přerušil.

„Tak mi prosím doneste tu. Mně je to dnes už všechno jedno. Pracoval jsem první den na jatkách a té krve a hrůzy co tam je... Ale víte, jak je důležitý štempl o zaměstnání. Ti gauneři nám zavřeli školy a ještě pro ně musíme pracovat,” ulevil si. Kavárník jen tiše přikývl a odšoural se zpátky za bar. Zastyděla jsem se, že nemohu svému příteli nabídnout ani jeho oblíbený nápoj. Co jsem to za kavárnu, když už nemám kávu? Vždyť už navíc ani nejsem zdaleka tak hezká, jak za mlada. Neustále návštěvy uniforem s jejich okovanými botami zanechaly na mých parketách hluboké rýhy, stojan s novinami je poloprázdný a některé stolky poničené nebo nahrazené levnějšími variantami, neboť kde chcete za války sehnat mahagon? Nebylo by přece jenom lepší, kdyby mě jako mnoho mých bývalých souputnic zavřeli? Když jsem se ovšem znovu podívala na své osazenstvo, na slečnu, která rozehrála píano veselou melodií plnou synkop, na mladý pár smějící se společně příhodě, na skupinu umělců u toho velkého kulatého stolu, jejichž nápady nedokázala utlumit ani válka, byla jsem přesvědčená, že to já i můj mladík vše zvládneme.

A vskutku. Během jeho dalších návštěv jsem vypožorovala, že našel útěk ve svých plánech na cestování, které se svým druhem pořád ještě rozvíjeli. Na obálkách knih, které sebou nosil, se začaly objevovat čím dál častěji obrázky hor, či cepínů; do deníků si začal zapisovat své zážitky z výletů a bylo jen otázkou času, kdy se vypraví k alpským velikánům sám.

Namísto s mačkami a cepínem prošel mými dveřmi se slečnou. Už nějakou chvíli jsem v jeho deníčcích vídala zápisy o schůzce s ní a bylo pro mne tedy příjemným překvapením, když ji přivedl. Gentlemansky jí pověsil kabát, odsunul židli a vyčkal, než se usadí. Nepřísluší mi vyprávět vám detaily jejich konverzace, protkané romantickými slůvky a láskyplnými oslovenými, její konec vám ale prozradím.

„Když maminka chce, abych už se vdávala. A má pravdu!” obořila se na mladíka dívka. „Ale já jsem na ženění ještě mladý. Proč se hned hnát pod čepec? Vždyť máme všechno před sebou! Chtěl bych někdy dokončit školu a hlavně bych chtěl cestovat! Představ si, kolik toho můžeme spolu ještě objevit. Chtěl bych se vydat do Alp, zdolat jejich vrcholy, než založím rodinu,”

snažil se ji přesvědčit. Ale marně. Dívce se zalily oči slzami a počala vstávat. „Když si mě nevezmeš ty, vezme si mě někdo jiný,” řekla mu ještě, než vyklouzla na ulici a splynula s davem. Když jsem se podívala na svého přítele, ještě seděl nehybně na svém místě s pohledem upřeným do stolu, jako by zkoumal každý suk a rýhu v jeho desce a poté kvapně zaplatil a vyběhl ven. Dívala jsem se za ním, dokud nenaskočil do tramvaje odvážející ho zpět domů mimo můj dohled a mohla jsem si jen domýšlet, jak si se svým žalem poradí. Alespoň v duchu jsem za ním zavolala: „Ach, můj milý, srdci neporučíš. Jen prosím neudělej nějakou hloupost!”

Dobré dva týdny jsem svého mladíka neviděla. Až jsem se již začínala bát, že v nerozvážnosti způsobené zlomeným srdcem provedl nějakou hloupost. Jak jsem byla ráda, když se znovu rozezvučel zvonek a proběhl dveřmi! Byl čerstvě opálen, na tváři mu hrál úsměv a do očí se mu vrátila jiskra, snad ještě silnější než předtím. Už jen pouhým pohledem na provozního si objednal svůj obvyklý nápoj a sotva dosedl, už vytahoval pero a zápisník. Přiznám se, nahlédla jsem mu přes rameno, ostatně jako již mnohokrát, neboť mne i nyní hnala zvědavost, co mladík za své nepřítomnosti podnikal. Jak se asi vypořádal s nešťastnou láskou? A že jsem se nestačila divit.

Na stránkách deníčku se rozehrály barvitě příběhy a dobrodružství, vytvářející v mé mysli obrazy rakouských Alp. Jak se lépe vypořádat s žalem než uprchnout do hor? Nebyl to ovšem útěk, jako spíš hledání ztraceného odhodlání a elánu.

Po následujících dlouhých dvacet dní, kdykoliv jsem ho viděla, sepisoval své zážitky. Těsnopisem popsal hustě mnoho stran a jak ráda jsem si je pročítala. Když jsem s ním zavítala na úzké horské římsy, zatajoval se mi pomyslný dech a žasla jsem nad radostí, kterou v řádcích zachytil. Přes východy slunce nad hřebeny hor, až po toulání se uličkami cizích měst a návštěvy mých rakouských protějšků. Těm jsem záviděla jejich zásoby pravé kávy a svému mladíkovi jeho možnost vyrazit ven a objevovat, kterou sama z důvodů až přehnaně pevných betonových základů nemám. A na posledních stranách jeho rukopisu jsem si potvrdila to, co jsem v něm viděla hned toho dne, kdy se svým kamarádem poprvé prošel dveřmi - že byl v duchu vskutku trochu uličníkem! Vždyť on se ten můj studentík nechal zavřít na noc do kriminálu. Ne snad, že by něco provedl. Neměl kde složit hlavu a nenapadlo ho nic lepšího, než zajít na policejní stanici a poprosit o nocleh. Kdybych mohla, poplácala bych ho po rameni.

Když těsně před Vánoci usedl do svého koutku a vytáhl z brašny krásně svázané listy napsané na stroji, byla jsem na něj patřičně hrdá. Celou knihu věnoval rodičům, jako díky za dobrou výchovu a znovu mne utvrdil v tom, že dobré mravy ještě nevymřely. A když jsem si přečetla název jeho prvotiny „Svítání na obzoru”, skutečně jsem spolu s ním věřila, že i v naší zemi nastane brzy úsvit.

Na ulicích se oslavovalo, místo hákových křížů vyvěsily trikolory a moji dva kamarádi spolu opět usedli do svého koutku. Vytáhli desky, které jsem u nich vídala už mnoho let, snad od chvíle, co si poprvé navzájem prozradili své plány cestovat. Velkým písmem na nich bylo napsáno „Projekt 5”. A já se zasmála nad jejich mladickým nadšením - vždyť oni chtějí opravdu objet celý svět! Všechny ty učebnice jazyků - a že jen můj studentík dokázal mluvit šesti; všechny ty hospodářské rozborů a mezinárodní právo nakonec tedy k něčemu budou. A papírů v těch deskách přibývalo, moji dva přátelé se scházeli čím dál častěji, pročítali dopisy od úřadů, obesílali mnohé firmy... I já jsem měla napilno. Zásilky kávy už zase proudily přes hranice, aby následně mohl kofein proudit žilami mých zákazníků. Některé mé zaniklé sestry už definitivně zmizely z kavárenské mapy Prahy a o to více cinkal můj zvoneček, vesele oznamujíc příchod dalšího návštěvníka. Pan kavárník si na pomoc znovu přizval číšníky, v bílých košilích a s černými motýlky, a já cítila, že vše je opět tak jak má.

Byla jsem i u toho, když se ze studentíka stal absolvent. Ještě větší milník jsem s ním ovšem překročila jednoho na první pohled obyčejného dne, kdy do mé klidné atmosféry vtrhla moje oblíbená dvojice a místo obvyklé kávy si objednala sklenici vína. Již s ní v ruce tam, kde vše začalo, u stolku za prosklenou stěnou, pronesli přípitek.

„Povedlo se, kamaráde! Tak na zdárnou cestu!” zasmál se blondáček. Můj mladík si s ním přitukl a se stejně širokým úsměvem zvolal: „Jedeme do světa!”

Přišly dlouhé a náročné přípravy, sestávající ze sepisování seznamů s vybavením, vypisování kontaktů a pečlivého účetnictví. Končily až pozdě v noci, kdy jsem i já šla spát a kdy je provozní vyprovodil se zdvořilým úsměvem a zamkl za nimi na dva západy. Po dokončení všech plánů mi můj přítel na tři roky zmizel z dohledu.

Kolik se toho za tu dobu změnilo! Gottwald z balkónu oznámil „Vítězný únor” a roztočil tím kolotoč událostí. Mé slavnější sestry, původně centra kulturního života a místa setkání slavných umělců, začaly postupně zanikat. Komunisté je postupně měnily v závodní jídelny a zaplivané pivnice. Jejich stolky s mramorovými deskami překryly plastové ubrusy, či byly nahrazeny stoly z překližky, jejich obrazy byly strhány, klavír v rohu prodán do bazaru a na čisté bílé zdi byly přibity neforemné obklady. Byla jsem jedna z těch šťastnějších, kterým se přestavba vyhnula, avšak i pro mne nastaly smutné časy. Mnohokrát jsem v myšlenkách zabíhala ke dvěma obchodním cestujícím objíždějících svět. Když jsem poprvé uslyšela z rádia jejich jméno, následované celou reportáží, zaplesala jsem radostí. Napjatě jsem pak poslouchala každou z nich - a že jich bylo spousta, snad sedm set. Trnula jsem s každou poruchou jejich vozu a problémem a žasla nad jejich úspěchy. Ať už nad překonáním Nubijské pouště, či zdoláním Kilimandžára. A dodnes si pamatuji větu svého pana kavárníka:

„To jsou ti naši chlapci! Ti tu sedávali už za republiky.”

Ani po jejich návratu jsme se příliš nevidali. Staly se z nich živé legendy, které chtěl každý potkat a jejich cesty vedly stále dál a stále častěji od Prahy. Těšila jsem se tedy alespoň z toho, že jsem ty dva skromné kluky znala lépe, než jen jako postavy z vyprávění. Viděla jsem v nich pořád ještě ty studentíky, radující se z každého kilometru, nikoliv dva hrdiny reprezentující náš národ, vždy hladce oholené a s nažehlenými košilemi. Kolikrát jsem toho mladíka viděla v pomačkaných šatech, s třetím šálkem kávy v sobě, jak se trápí nad učením. Vždyť jsem ho zažila i se zlomeným srdcem, které mu naštěstí nezůstalo navždy, netrvalo dlouho a přišel den, kdy se to změnilo.

Zvonek nad dveřmi se opět rozezněl a dovnitř vběhly čtyři postavy; tři muži v obleku a dívka v bílých svatebních šatech. Zaplesala jsem radostí, když jsem ve dvou z nich poznala své přátele.

“Ale co vy tu děláte?” podivil se kavárník a běžel přidat židle ke stolku v rohu. “Když už jsem zase jednou v Praze, nemohl jsem si nechat ujít příležitost sem zajít.” odpověděl bezstarostně ženich, jako by se ještě před chvílí neúčastnil vlastní svatby. “A to nespěcháte na svatební cestu? Kam takový cestovatel jako vy vlastně pojedete?” “Na Mácháč,” odpověděl se smíchem a já se smála s ním, protože mě to vůbec nepřekvapilo.

A přišly roky odloučení. Vydané knihy, natočené filmy, další cesty a nakonec i zákaz tvorby, o kterém jsem se dozvěděla jen z tichého šeptání kavárníka a jednoho ze štangastů. Když pak po dlouhých letech opět prošli mými dveřmi oba cestovatelé společně, nestačila jsem se divit. Kdybych mohla, vykřiknu překvapením: “Moji drazí, jsou to první šediny, které vám vidím ve vlasech?” Proč jsem ovšem byla překvapená? Koneckonců vždyť i mně už tehdy přibývalo pár prasklin ve zdech a klavír v koutě už dávno potřeboval naladit. Ale stejně jako jim propůjčovaly šedé prameny jakousi auru váženosti a moudrosti, ráda si dodnes myslívám, že mně propůjčili mé nedostatky jistou atmosféru. Vždyť mnou kráčela historie již půl století! Ale možná to jsou jen domyšlivé myšlenky stárnoucí kavárny.

Stejně jako před téměř půl stoletím se venku oslavovalo. Lidé pochodovali ulicemi, hosté napjatě seděli u rádia a poslouchali aktuální zprávy. A ač ten den můj přítel nepřišel, vždy jsem si v duchu myslela, že si na mne ten den také vzpomněl.

Nové tisíciletí, staré tváře. Tak nakonec jsme se přeci jen znovu sešli. Můj mladík, který už dávno není mladíkem, stojí opřený o hůlku v obklopení hrstky nových přátel. Ze staré gardy jsme zůstali už jen my dva. Na stropě ucítím ránu od zátky ze šampaňského, kterým polévá čerstvě vytisknutou knihu. Je krásná, v zářivě žlutém přebalu a černými lesklými písmeny na ní stojí: „Století Miroslava Zikmunda”. Už jen rok, drahý příteli, a bude to pravda! A já pevně věřím, že spolu tu stovku oslavíme.